Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: Asia: HE 57/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n muuttamisesta

Asia: Vanhusasiavaltuutetun lausunto

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Osana tehtävää seurataan lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioidaan niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Arvioimme esitys ikääntyneiden ihmisten aseman ja oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Esityksen tavoitteena todetaan olevan muun muassa paljon lääkkeitä käyttävien aseman parantaminen. Tämä on tarpeellista ja kannatettavaa. Vanhusasiavaltuutettu pitää hyvänä lähtökohtana lääkekustannuksia (korvattavat lääkkeet, kliiniset ravintovalmisteet ja lääkevoiteet) koskevan vuosiomavastuuosuuden tason laskemista.

Vanhusasiavaltuutetulle on tullut yhteydenottoja liittyen pienituloisten ja vähävaraisten ikääntyneiden ihmisten vaikeuksiin selviytyä taloudellisesti monien sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen sekä suurten lääkekustannusten kanssa.

THL:n mukaan rahanpuutteen vuoksi Suomessa tingitään lääkärissäkäynneistä ja lääkkeidenostoista. Terveyserot ovat Suomessa suuret kaikissa ikäryhmissä ja terveysongelmat kasautuvat eniten pienituloisimmille. Hallituksen syksyn 2023 aikana antamat useat esitykset tulevat heikentävät pienituloisimpien toimeentuloa (STM). Hallituksen esityksiä on sen vuoksi arvioitava kokonaisuutena siitä näkökulmasta, miten toteutuu Perustuslain 19§ oikeus riittävään toimeentuloon ja huolenpitoon. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat myös omavastuuosuudet lääkkeistä ja asiakasmaksuista sekä kuljetuspalveluiden käytöstä.

Hallituksen esittää, että ”kalenterivuoden aikana alkuomavastuun ja vakuutetulle tämän luvun mukaan korvatuista lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista sekä perusvoiteista korvaamatta jääneiden korvauksen perusteena olevien kustannusten yhteismäärä ylittää 534,75 euroa (vuosiomavastuu), vakuutetulla on oikeus ylittävältä määrältä lisäkorvaukseen. Lisäkorvaus on 100 prosenttia 2,50 euron lääkekohtaisen omavastuuosuuden ylittävältä osalta lääkkeistä”.

Maksukattojen ollessa kalenterivuosittaisia paljon sote-palveluja tarvitsevat ikääntyneet ihmiset, joilla on usein lisäksi suuria lääkekustannuksia, voivat joutua vaikeuksiin maksujensa kanssa, jos niitä on paljon vuoden alkupuolella. Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä hallituksen esityksen mainintaa siitä, että selvitetään mahdollisuutta jakaa omavastuuta osiin kalenterivuoden aikana. Eri maksukattojen yhdistämistä tulisi myös tarkastella.

Esitysluonnoksessa on käsitelty vaikutuksia ikääntyneiden ihmisten asemaan. Pääasiallisissa vaikutuksissa on todettu muun muassa, että korkeat

lääkekustannukset ovat yleisempiä vanhemmassa kuin nuoremmissa ikäryhmissä ja tämän vuoksi muutoksesta hyötyvät painottuvat eläkeikäisiin. Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että ikävaikutuksia arvioidaan lainvalmistelun ja muun päätöksenteon valmistelussa ja että olisi saatavilla ohjeistus sen tekemisen tueksi.

Tilastokeskuksen mukaan 65 vuotta täyttäneitä on noin 1,3 miljoonaa ja määrä kasvaa tulevina vuosikymmeninä. 75 vuotta täyttäneitä on noin 601 000. 85 vuotta täyttäneitä yli 159 000 ja yli 95 vuotiaita lähes 12 000.

Helsingissä, lokakuun 18 päivänä 2023

Vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo

Erityisasiantuntija Marjut Vuorela

Vanhusasiavaltuutettu, PL 24 Valtioneuvosto
puhelin: 029 566 6900

Sähköposti: vanhusasia@oikeus.fi
www.vanhusasia.fi